

VALKHOFVERENIGING

NIEUWBRIEF DEC 2014

DE NICOLAASKAPEL IN 2014

Grootste verandering, die de Nicolaaskapel dit jaar heeft ondergaan was in de openstelling: door samenwerking met Museum Het Valkhof hebben wij een aantal nieuwe openstellers/publieksbegeleiders kunnen werven, waardoor de kapel in plaats van twee middagen van dinsdag tot en met zondag open was van 11 uur in de ochtend tot 17 uur in de middag. Ook werden bezoekers van het museum middels een informatiebord gewezen op de mogelijkheid de Nicolaaskapel van binnen te bewonderen.

Deze verruiming van de openstelling, plus het feit, dat de cruiseschepen weer konden aanleggen aan de Waalkade, heeft voor een overdonderend bezoekersaantal geleid. Als gemiddelde hebben wij 200 bezoekers per DAG gehad, met als absolute uitschieter 1279 bezoekers op 20 september. (Huiskamervraag: waarom zoveel bezoekers op die dag ?)

Ook in de media is dit niet onbesproken gebleven. Gevolg is natuurlijk wel, dat wij voor komend jaar de openstelling minimaal op hetzelfde niveau moeten houden. Door nog meer samenwerking in het Valkhofkwartier te zoeken, denken wij het aantal vrijwilligers, die aan de openstelling van de Nicolaaskapel willen meewerken, uit te breiden.

Wij hebben dit jaar ook de informatie over de Nicolaaskapel en het Valkhof en de presentatie onder de loep genomen. Wij hebben een prachtige en functionele uitstalkast neergezet, waarin wij onze en andere, relevante folders konden etaleren.

Tevens zijn er uitgebreide informatieteksten , keurig geplastificeerd, in het Nederlands, Engels, Frans, Duits en Spaans neergelegd, die bezoekers tijdens hun rondwandeling even kunnen lenen.

En onze folders zijn allen herzien en in prijs verlaagd. Vooral de oude Franstalige en Duitstalige folder stonden bol van de taalfouten en die zijn er, nadat zij uitgelachen waren, door mensen met Frans of Duits als moedertaal uitgehaald. De folders kosten nu 50 cent per stuk.

De informatievoorziening vanuit de Valkhofvereniging over het gehele park is uitgebreid naar de sociale media. Middels Twitter en Facebook, maar ook via onze eigen website, wordt iedere belangstellende op de hoogte gehouden. Daarnaast verschijnt elke drie maanden een digitale nieuwsbrief.

Nieuw zijn ook dit jaar het dertigtal plaids, uitgevoerd in warm koningsblauw fleecy met opschrift "Valkhofvereniging Nijmegen". Vooral bij huwelijken of recitals vroeg of laat in het seizoen bleek een warm dekentje geen overbodige luxe.

Ook hebben wij een nieuw muzieksysteem geïnstalleerd, waardoor het geluid nu nog mooier is geworden en er naast de cd ook de mogelijkheid is om een usb-stick te gebruiken. En vrijwel alle lampen zijn vervangen door LED verlichting.

De gemeente Nijmegen heeft ons verrast met de installatie van een nieuwe noodtrap naar de nok van de kapel. De nok is nu weer veilig te bereiken (ook omdat iedereen, die omhoog wil, in een prachtig nieuw veiligheidsharnas moet worden gehesen) en de ladder zelf is zo goed mogelijk in de kleur van de achtergrond gespoten en de eerste twee en een halve meter van de grond af zijn verwijderbaar, waardoor de ladder niet meer zo opvallend aanwezig is.

Tweede verrassing is, dat het hout- en ijzerwerk van de Nicolaaskapel weer vers in de verf is gezet. Hulde voor de gemeente Nijmegen en DHV.

Dit jaar waren er ook weer onze vaste gasten:

- 37 bruidsparen hebben elkaar het jawoord gegeven in de kapel.
- 6 keer was er een Kapelsessie. Jonge, talentvolle musici worden uitgenodigd om in de kapel op te treden. Hun optreden wordt gefilmd en deze films zijn voor iedereen toegankelijk via www.kapelsessies.nl . De keuzedames en heren hebben een duidelijk neusje voor talent, gezien het feit, dat een aantal van deze musici hun weg heeft gevonden naar optredens op grote festivals en ook naar televisieprogramma's zoals De Wereld Draait Door. De Nicolaaskapel als wieg voor grote muziekcarrières.
- De Grieks Orthodoxe Kerk vond weer onderdak in de kapel.
- Vanuit Carolus Magnus waren er enkele Heilige Missen.
- Aeide Mousa en Cantadoro hebben een concert gegeven
- Gebroeders Van Limburg, Theatraal Am Wahl, Muzieknacht, Nacht van de Geschiedenis, Herdenking Market Garden, Expositie Francel, concertje van Mark de Koning, uitreiking Waalbrugspeld, 4 mei herdenking zijn zo enkele anderen, die de Nicolaaskapel hebben gevonden.
- Carla Dijs, de kunstenares, die de kapelletjes ontworpen heeft, die wij aan de bruidsparen huwelijksgegeschenk geven, heeft in de maand december een overzichtstentoonstelling van haar werk . Zeker de moeite waard om te bezoeken.
- Rondleidingen van de VVV, het Gilde, vanuit het museum Het Valkhof en vanuit het Huis van de Geschiedenis . Allemaal waren ze er weer.

Mea Culpa van Rico & A.R.T. klinkt echt super in de kapel.

Veel te zien tijdens Market Garden.

En ook weer een paar nieuwe:

- SOCN heeft haar Boerenbruiloft gevierd in de Kapel. Een succes dat volgend jaar herhaald wordt.
- Karel de Grote begon zijn jaar in de Kapel
- Een lezing over de Matthaeus Passion
- Een paar literaire avonden
- Besloten, particuliere, avonden en middagen.

2014 kende dus een druk gebruik van de Nicolaaskapel. Ook de Barbarossa ruïne werd meer gebruikt voor activiteiten, maar dat ging van één of twee activiteiten naar vier of vijf per jaar.

Op 19 november hebben wij alle vrijwilligers uitgenodigd aan boord van de Opoe Sientje om het afgelopen jaar te evalueren, maar voornamelijk om hen met een borrel en een “binnen barbecue” te bedanken voor de uren, die zij aan de Nicolaaskapel hebben gegeven. Op deze plaats willen wij die dank nogmaals uitspreken. Doordat de kapel open was van dinsdag tot en met zondag van 11 uur tot 17 uur, zijn er ook veel meer bezoekers in “onze” kapel geweest. Zeer prettige bijkomstigheid was ook, dat de collectebus dit jaar vaker geleegd moest worden.

Alleen heeft het Gilde haar afdracht per door hen in de kapel gebrachte bezoeker met de helft verminderd, omdat wij nu zo vaak open zijn.

VALKHOF PARK EN VALKHOFKWARTIER

In december is inmiddels, als het goed is tenminste, door de gemeenteraad besloten hoe wij verder gaan met het Valkhofpark. Duidelijk zou moeten zijn of de Donjon nu eindelijk de laatste fase in kan gaan en hoe het Valkhofpark als evenemententerrein er uit gaat zien. Maar het zou ons verbazen, wanneer er een dergelijk duidelijk besluit zou zijn genomen.

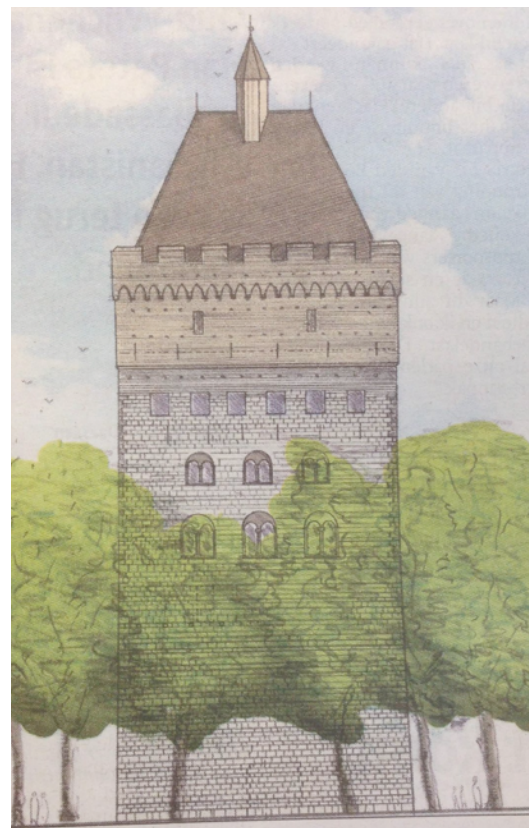
Wat zeker gaat gebeuren in 2015 is de bouw van De Bastei. Beneden aan de Waal moet een prachtig museum verrijzen voor natuur, milieu en cultuurhistorie. Wij kunnen niet wachten tot het opgeleverd wordt. Wij wensen hen alle succes in de wereld toe met deze grote en grootse operatie.

Ook zal het Museum Het Valkhof gaan verbouwen, waarbij het museum een meer uitnodigend front krijgt met onder andere een café met terras. Via de websites van beide musea kan je de bouw en verbouw volgen.

Voorjaar 2015 wordt ook cruciaal voor de Stichting Valkhofkwartier. Dan moet blijken of het kwartier voldoende steun krijgt van bewoners en ondernemers in het gebied voor haar visie en eerste doelen. Als Valkhofvereniging proberen wij middels gesprekken iedereen te committeren aan het idee en visie van het Valkhofkwartier. Wij, als bestuur van de Valkhofvereniging, zijn van mening, dat een sterke organisatie van alle partijen binnen het Valkhofkwartier zal leiden tot de ontwikkeling van een gebied, waar iedereen, bewoner en bezoeker, zich bewust zal zijn van de enorme culturele, maatschappelijke en historische waarde. Een waarde, die vanuit het Valkhofkwartier over heel Europa uitstraalt.

Om het Valkhof helemaal te kunnen waarderen, geven wij een voorzet voor een kerstcadeautje: het nieuwe boek over Het Valkhof, geredigeerd door Dolly Verhoeven en Hettie Peterse. Alle laatste onderzoek over het Valkhof wordt in dit pracht uitgevoerde boek beschreven. Kost €24,95.

Lees de recensie elders in deze nieuwsbrief.

Vergeet niet uw lidmaatschap over te maken met vermelding van uw e-mailadres. U ontvangt dan in ieder geval om de drie maanden een digitale Nieuwsbrief van onze vereniging, waarmee u, net als reeds een kleine 300 andere abonnees voor u, op de hoogte gehouden wordt van het reilen en zeilen van de vereniging, maar ook van het hele Valkhofkwartier.

Valkhofvereniging

Postbus 1390
6501 BJ Nijmegen
info@valkhof.nl

NL 91 INGB 0004 4383 63

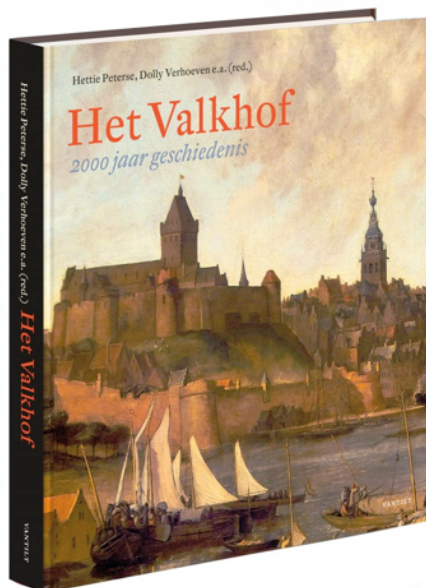
Wij wensen u Vredige Kerstdagen en een Geweldig 2015

Het bestuur van de Valkhofvereniging

Rob van Bruggen (*voorzitter*)
Michiel Honée (*secretaris*)
Nancy Jacobs (*penningmeester*)

Ard Veldhoven (*lid*)
Jan Willem van der Hogen (*sociale media*)

Boekbeschrijving door Gerard M. Willems

Het Valkhof; 2000 jaar geschiedenis, Hettie Peterse, Dolly Verhoeven e.a. red. (2014), Uitgeverij Vantilt, ISBN 978 94 6004 1853.

Wie, zoals ondergetekende, een bijdrage heeft geleverd aan het tijdens het Karel de Grotejaar wekelijks openstellen van de Nicolaaskapel op het Valkhof, zal onder de indruk zijn van de aantallen geïnteresseerde (groepen) toeristen die van de gelegenheid gebruik maakten de kapel van binnen te bekijken. Zelfs na de herfstvakantie was het aantal bezoekers indrukwekkend. Het onderhavige, prachtig uitgevoerde, boek zal daarom ongetwijfeld in een behoefte voorzien.

De acht hoofdstukken, bestaande uit bijdragen geschreven door bekende historici, kunsthistorici en archeologen, behandelen vier thema's. Dat zijn: 'wie heeft de Valkhofburcht eigenlijk gebouwd? Wie heeft er verbleven, hoe is hij aan zijn eind gekomen, wat voor rol heeft hij gespeeld in de tijd dat hij er stond, en wat voor rol hij heeft gespeeld in relatie tot zijn omgeving?'.

Het boek begint met 15 pagina's merendeels genoegzaam bekende foto's van afbeeldingen van de Valkhofburcht. Het eindigt met een bijna zo'n zelfde aantal prenten en foto's van recentere datum. Het eerste hoofdstuk bevat een archeologische beschrijving van de vorming van de Valkhofheuvel en omgeving met als significant detail dat de rug waarop het complex is gebouwd geen, zoals algemeen gedacht, stuwwal is, maar een spoelzandwaaier afkomstig van een tegen de verder oostwaarts gelegen smeltende gletsjer. In de bodem zijn zeer oude vondsten gedaan, zelfs uit de late bronstijd, o.a. voor de deur van de Nicolaaskapel. De strategische ligging van het valkhofplateau en het gebruik dat de Romeinen ervan maakten als plek voor een castellum, maar ook voor het vestigen van een nederzetting (Oppidum Batavorum) op de plek van het huidige centrum van Nijmegen, besluiten dit hoofdstuk.

De bekende Bataafse opstand, die een einde maakte aan de ontwikkeling van het oppidum krijgt, in meer dan gebruikelijk detail, aandacht aan de hand van Tacitus' *Historiae*. In wat volgt speelt archeologisch onderzoek een grote rol. De geschiedenis van Ulpia Noviomagus tegen de achtergrond van de aftakeling van het Romeinse rijk, plaatst de vondsten in het huidige Nijmegen-West en de wijde omgeving mooi in perspectief. Ook wordt duidelijk hoe er in de loop van de eerste eeuwen is gesjouwd met bouwmaterialen, wat interpretatie van vondsten natuurlijk niet vergemakkelijkt. Er blijft, om kort te gaan, voor wat betreft de geschiedenis van de omgeving van Nijmegen in de laat-Romeinse tijd nog veel onduidelijk, zo melden ons de archeologen in het schrijversteam. Hun relaas is echter zeer lezenswaardig. De gemakkelijke constatering: "En toen stortte het Romeinse rijk in rond 400" kan na lezing van het gebodene niet meer zonder bijgedachten gemaakt worden.

Het tweede hoofdstuk, getiteld "Een noordelijk steunpunt", levert tal van 'bewijzen', gebaseerd op redelijk overtuigende hoewel soms speculatieve interpretaties van archeologische vondsten, dat het Valkhof plateau met zijn castellum en de omgeving ervan wel degelijk voortdurend bevolkt moeten zijn geweest en dat daarmee de Nijmeegse claim dat ze de oudste stad van Nederland is, stevig gebaseerd is. Het doet goed te lezen dat het nog steeds levende gerucht als zou Karel de Grote zijn Pasen in 777 in Noyon (ook Noviomagus Veromanduorum genaamd) in Noord Frankrijk hebben gevierd en niet in Nijmegen, als een "complottheorie" terzijde wordt geschoven.

Uitermate interessant is de beschrijving in hoofdstuk 3 van Nijmegen als centrum en symbool van koninklijk gezag. Daarbij wordt tegen de achtergrond van de fysisch-geografische situatie in Noord-West Europa met zijn vele paltsen, de rol van Nijmegen en de Koninklijke bezoeken eraan tijdens kerkelijke hoogfeesten of voor vergaderingen en ook jachtpartijen, zeer uitvoerig beschreven. Handel en economie (onder meer belastingheffing) te samen met parochie-indeling en de symboolfunctie van de Koninklijke palts als voorloper van de Barbarossaburcht, besluiten dit belangwekkende hoofdstuk. De gedetailleerdheid van het bronnenonderzoek is indrukwekkend.

De bouwgeschiedenis van de burcht, waarover lustig is gefabuleerd in het verleden, krijgt een apart hoofdstuk. Over deze bouwgeschiedenis waaraan meestal bij rondleidingen geen of tefantasierijke aandacht aan wordt besteed, wordt uitgebreid bericht in hoofdstuk 4 en verderop in het boek in hoofdstuk 7. Dit is onder meer leesvoer voor diegenen die, in de kapel voorlichtend, stellen dat in 1155 Barbarossa begon met de bouw van de burcht. Die bouw begon eigenlijk al in de achtste eeuw en kende vele fasen, hoewel we die niet precies kennen. Achtereenvolgens komen in het vierde hoofdstuk de Karolingische kapitelen, ingemetseld in de Barbarossaruïne, de Sint-Nicolaaskapel en wat eraan voorafging aan de orde. Het verhaal over wie de stichter van de Nicolaaskapel was (waarschijnlijk Otto III, ter nagedachtenis aan zijn moeder Theophano) leest als een detective story. Onzekerheid is troef waar het gaat over de functie van de Maartenskapel of Barbarossa ruïne, terwijl het tijdstip van de bouw (12de eeuw) ervan wel redelijk duidelijk wordt. Ook deze beschrijving leest gemakkelijk weg en is een illustratie van verantwoord archeologisch giswerk.

Jan Kuys leidt ons in, in heldere stijl, in de politieke/militaire geschiedenis waarin de burcht functioneerde tussen 1247 (verpanding aan Gelre) en 1543 (einde van zelfstandig Gelre onder Keizer Karel V). Het hertogdom krijgt uitgebreid aandacht, naast de versterkingen aangebracht aan de burcht. Het bezit van de burcht als pand is lange tijd voor Gelre onzeker geweest en moest telkenmale bevestigd worden. Het blijkt dat er tevens telkens betaald moest worden. In totaal kwam dat in de loop van de tijd op een bedrag van 27.000 zilvermarken! Dit vormt boeiend beschreven gedetailleerd gehakketak dat duurde tot een eind in de 15de eeuw! Doordat het hertog Adolf van Berg nooit is gelukt Gelre in handen te krijgen, kon Nijmegen en het Rijk van Nijmegen Gelders blijven en kon Nijmegen een trotse rijksstad blijven, zij het niet zonder steeds op haar hoede te moeten zijn jegens de hertogen van Gelre.

Dan gaan we een periode van verval van de iconische burcht in (1543-1797). Een boeiend beschreven stuk Nijmeegse geschiedenis volgt. Het hertogdom draaide op voor de kosten van onderhoud en dat werd op den duur de burcht noodlottig. Tijdens de 80-jarige oorlog startte het verval al. Diefstal van het kostbare tufsteen lag daaraan onder meer ten grondslag. Met de neergang van het Valkhof verloor Nijmegen (in 1591 door Maurits 'gereduceed') zijn zelfstandigheid, en verviel de burcht steeds verder. In feite was het met haar gedaan. Ad hoc reparaties en de oplapbeurt vóór en na het dure bezoek van Willem V met zijn hofhouding in 1786 (tien jaar voor de sloop) konden daar niets aan veranderen. In de Bataafse tijd had men immers niets op met feodale kastelen. Zij die de afbraak diep betreuren zullen met leedvermaak lezen hoe het de sloopbedrijven financieel is vergaan. In de context van de discussies over de herbouw van de donjon is het verder interessant te lezen hoe in het kwartier waar Nijmegen deel

van uitmaakte, stemmen opgingen om bij sloop van de burcht de Reuzentoren en de beide kapellen te sparen. Herbouw van de donjon, die aan de orde komt in het laatste hoofdstuk 'Heimwee naar de burcht', kan die situatie alsnog werkelijkheid laten worden!

De historie van het na de sloop van de burcht aangelegde park, inclusief de eerste plannen voor herbouw van (delen van) de burcht wordt in hoofdstuk 8 minutieus beschreven, tot en met de steigertoren uit 2005, en plaatst de huidige plannen in een context. De teneur van alle plannen en ontwerpen is duidelijk: er moet met het Valkhof en zijn park iets gebeuren. Al spreekt Hettie Peterse, auteur van de "heimwee naar de burcht" bijdrage, zich niet direct uit, tussen de regels door valt te lezen dat ook voor haar (en het redactieteam?) herbouw van de Reuzentoren mag.

Dit boek kan sterk worden aanbevolen als lectuur voor de velen die als gidsen in Nijmegen het zo belangrijke PR werk doen waar een stad het qua toerisme van moet hebben. Speciaal lezenswaardig zijn de vetgedrukte pagina's aan of tegen het einde van bepaalde hoofdstukken (2,3,4 en 6) met detailinformatie op bepaalde in het hoofdstuk vermelde feiten. Ook de Engelstalige samenvattingen per hoofdstuk aan het einde van het boek kunnen voor gidsen heel waardevol zijn.

Wat rest na lezing van dit prachtig uitgevoerde boek met bibliografie en notenapparaat, is een tot nadenken stemmend gevoel van het verstrijken van de tijd en hoe, als de donjon dan herbouwd gaat worden, ook onze ingreep in de geschiedenis van de burcht een fragment zal worden in de rijke bouwhistorie van de trots van Nijmegen.

- Wat opvalt is dat hier de suggestie wordt gedaan om voor een indruk van het interieur van een van de vertrekken in de burcht een Franstalige ridderroman (fictie) te lezen. In het *Valkhofnieuws* van jaargang 29 (2007), no. 4, wordt iets soortgelijks gedaan met betrekking tot het interieur van de Donjon.

Geraadpleegd:

Lemmens, G. (1984) *Het Valkhof te Nijmegen*, uitgeverij Dwarsstap, Nijmegen, ISBN90-6168-957-0.

Willems, G.M. (2007) 'Hoe zag een donjon er uit in 12de eeuws Engeland' *Valkhofnieuws*, jrg. 29, nr 4.

Willems, Willem, 1984, Romans and Batavians, A regional study in the Dutch Eastern River area, II, *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek*, 34.

Volg ons ook via:

www.facebook.com/valkhof

Een keer in de drie maanden verschijnt ook een digitale nieuwsbrief. Aanmelden kan op www.valkhof.nl

www.twitter.com/valkhofnijmegen

www.valkhof.nl

MAZARS

Mazars is sponsor van de Valkhofvereniging